

КОРОТКИЙ НАРИС З ІСТОРІЇ КАФЕДРИ ФІЗІОЛОГІЇ ТВАРИН ДСГІ (до 90-річного ювілею кафедри фізіології, біохімії тварин і лабораторної діагностики ДДАЕУ 1935-2025)

Кулішенко О.М.¹, Давиденко П.О.¹, Чумак В.О.¹, Масюк Д.М.¹, Радзиховський М.Л.²

¹ *Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

² *Національний університет біоресурсів та природокористування України*

м. Київ, Україна

1980oleg.80w@gmail.com

Актуальність. Авантюрна людожерська політика комуністичної партії з примусової колективізації та депортації українського селянства призвела до жахливих наслідків, як то Голодомор 1932-1933 рр та загальний занепад сільського господарства та тваринництва. Останньому сприяло зменшення рівня ветеринарного та зоотехнічного забезпечення галузі тваринництва через брак кваліфікованих спеціалістів, який утворився через революції, війни та репресії. Відсутність заходів профілактики та боротьби з пошесними хворобами тварин, нераціональне використання худоби та коней, відсутність контролю за якістю заготівлі та використання кормів призвели до загибелі великої кількості коней, худоби, овець, кіз, свиней, що мало трагічні наслідки для тваринництва України. Дніпропетровщина, як регіон, який завжди мав розвинений аграрний сектор, теж постраждала від політики колективізації. виправляти перекося у політиці партії взявся тодішній очільник Дніпропетровщини Мендель Хатаєвич. Він своїм вольовим рішенням домігся переведення частини студентів та викладачів з Київського зоотехнічного інституту у 1934 році до Дніпропетровська та створення на теренах міста ДСГІ (Дніпропетровського сільськогосподарського інституту сучасний ДДАЕУ), який розмістився у корпусах колишнього Катеринославського жіночого єпархіального училища по вул. Ворошилова (Потьомкінська), 25 (сучасна вул. Сергія Єфремова, 25) поблизу парку ім. Т.Г. Шевченка. На перших порах ДСГІ мав зоотехнічний факультет пізніше було створено агрономічний [2]. Для підготовки кваліфікованих спеціалістів зоотехніків-селекціонерів, техніків штучного запліднення та ветеринарних спеціалістів були вкрай необхідні базові кафедри з вивчення фундаментальних дисциплін таких як анатомія, фізіологія та біохімія тварин. Тому однією із перших кафедр ДСГІ було створено у 1935 році кафедру фізіології с/г тварин, якою протягом 1934-1935 рр. завідував професор Архангельський В.М. (1883-1944) знаний спеціаліст з фізіології тварин і людини учень Нобелівського лауреата з медицини академіка Павлова І.П. [1, 7-8].

Мета дослідження. Введення до більш широкого наукового обігу історичних джерел, які включають відомості про ранній розвиток аграрної освіти Дніпропетровщини 1930-х рр., зокрема історії кафедри фізіології с/г тварин ДСГІ та першого його завідуючого професора Архангельського В.М. (1883-1944).

Матеріали та методи. У наших дослідженнях були використані загальні наукові методи аналізу і синтезу та спеціальні методи історико-проблемний, хронологічний, історико-порівняльний, які дозволяють більш рельєфно презентувати життєвий шлях професора Архангельського В.М.

Результати досліджень. Серед незаслужено забутих вчених нашого регіону виділяється постать доктора медицини, професора Архангельського Василя Михайловича. Один із найталановитіших учнів академіка Івана Павлова, він став засновником та першим завідуючим кафедрою фізіології людини та тварин у Катеринославському університеті (сучасний ДНУ ім. Олесь Гончара) у 1920-1941 рр. Він мав надзвичайні здібності до фізіології, вражав широкою ерудицією та активно залучав до науково-дослідницької діяльності талановиту молодь. Науковець бездоганно володів німецькою, польською, французькою та англійськими мовами. Пізніше він паралельно буде очолювати кафедри фізіології Дніпропетровського медичного інституту (1921-1941 рр.), Дніпропетровського

сільськогосподарського інституту (1934-1935 рр.), Запорізького медичного інституту (1930-1932 рр.) та очолив Науково-дослідний Інститут фізіології та прикладної медицини при Дніпропетровському університеті де був ще редактором «Вісника інституту фізіології ДДУ» (1932-1941 рр.). Був засновником та головою Товариства фізіологів Дніпропетровська [1, 7-8]. Через важкі лихоліття Другої світової війни, перебування в окупованому нацистами місті Дніпропетровськ і трагічну смерть від висипного тифу у січні 1944 року у сільській лікарні села Христофорівка на Криворіжжі, яке було звільнено тільки 10 березня 1944 року у ході Нікопольсько-Криворізької операції, ім'я вченого було на тривалий час забуте та викреслене із післявоєнної історії вузів.

Як напише професор у своєму **Curriculum vitae** (з лат. **Хід життя або автобіографія за дореволюційними стилям**) (оригінал документу зберігається у архіві ДДАЕУ, що цікаво оригінал документу написаний ще у 1934 році українською мовою):

«Народився 1883 року в селі Желябуга, Мценського повіту Орловської губернії. Середню освіту закінчив у семінарії 1903 року. З 1903-1906 рр. був вчителем у фабричній школі в с. Лікіно Володимирської губернії.

З 1906 року студент медичного факультету Московського університету.

З 1910 року практикант в фізіології лабораторії академіка Павлова в Інституті експериментальної медицини в Санкт-Петербурзі (наразі Ленінград).

У 1911 році склав іспити Московського університету з дипломом першого ступеня кандидата біологічних наук.

1912 року поступив в Військово-Медичну Академію в Санкт-Петербурзі. Пізніше 1913 року знову був змушений перевестися на 3-й курс медичного факультету Московського університету. У 1915 році був мобілізований (відраджений як зауряд-лікар на Південно-Західний фронт де послідовно був ординатором 382 запасного полку, 1 та 2 дивізіонів 32 дивізії, лікарем 126 Рильського піхотного полку, ординатором 386 польового рухомого госпіталю).

*У лютому-березні 1918 року склав іспити та отримав диплом лікаря у Московському університеті (з поміткою **cumeximialaude** – з латинської «з особливою похвалою», форма присудження диплома з відзнакою у дореволюційні часи).*

1920 року був обраний на посаду професора природничого факультету Катеринославського університету, а з 1921 року на посаду професора Медичного інституту.

У 1920-1923 рр обіймав посаду проректора з учг в УНО (актуальна назва).

1933 року призначено було мене на посаду керівника філії ВУІЕМ в Дніпропетровську.

1934 року займаю посаду професора по кафедрі фізіології с/г тварин з біохімією в Дніпропетровському с/г інституті.

13. XI. 1934 року Підпис (проф. Архангельський В.М.) » [1].

Сфера науковий інтересів Василя Архангельського полягала у вивченні проблеми «Фізіології центральної нервової системи», «Порушення залоз внутрішньої секреції» та «Біологічної дії ультрачастотного поля на організм тварин». Він був автором однієї із перших програм з фізіології тварин в університетах України, яку з 1930 року було рекомендовано до впровадження у всіх вузах країни з біологічним напрямком. Додатково професор Архангельський В.М. читав курс з біохімії та спецкурси, як «Біохімія нервової системи», «Біохімія м'язів», «Обмін речовин». Він був автором біля 60 наукових праць та монографій, під його керівництвом було захищено 2 докторські та 6 кандидатських дисертаційних робіт [4-8].

Висновки. Біля витоків аграрної освіти ДСГІ стояв відомий вчений-професор у галузі фізіології Василь Архангельський (1883-1944) ім'я якого було на тривалий час забуте, але його вклад у розвиток аграрної науки ДСГІ-ДДАЕУ був вагомий.

Список літератури:

1. Архівна справа №1 професора Архангельського В.М. Розпочато 25.07.1934 року завершено 27.06.1935 року. Архів ДДАЕУ.

2. Берестень Ю. Християн Іванович Класен – стандартизатор української (німецької) червоної степової породи великої рогатої худоби // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2021 рік: краєзнав. бібліограф. вид. / упоряд. М.В. Шилкіна.– Дніпро: ДОУНБ, 2020. – С. 119–123.

3. Мурзін О.Б. Архангельський Василь Михайлович. Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2001. –Т. 1. – С. 685.

4. Професори Дніпропетровського національного університету. – Дніпропетровськ: Видавництво ДНУ, 2005. – С. 10.

5. Професори Дніпропетровської медичної академії 2016-2019 рр. Бібліографічний довідник професорів ДДМА. За загальною редакцією Т.О. Перцевої та В.Й. Мамчура. – Дніпро: «Пороги», 2020. – С. 19-20.

6. Родинский А.Г. Вехи истории кафедры Днепропетровской медицинской академии. – Днепр, 2016. - 128 с.

7. Чабан М.П. Вчений-фізіолог Василь Михайлович Архангельський: від асистента – до ректора / М.П. Чабан, З.І. Шевцова, В.В. Гапонов // Гастроентрологія. – 2019. – Т. 53. – №3. – С. 94-101.

8. Чабан М., Шевцова З., Гапонов В. З любов'ю та самозреченням: нариси про лікарів Придніпров'я ХІХ – першої половини ХХ століть. – Дніпро: «Ліра», 2023. – С. 226-233.

УНІКАЛЬНІСТЬ ПАДЕВОГО МЕДУ В ПОРІВНЯННІ З ОСНОВНИМИ МЕДАМИ УКРАЇНИ

Лазарева Л.М., Акименко Л.І., Коваленко І.А.

*ННЦ «Інститут бджільництва імені П.І. Прокоповича», м. Київ, Україна
medlab1961@gmail.com*

Вступ (актуальність). Особливістю падевих медів є те, що це завжди суміш з квітковим медом. Властивості чистого квіткового меду і змішаного падевого меду різні. Ця різниця тим виразніша, чим більше паді в змішаному меді. За хімічним складом якраз у сортах меду зібраних з медової роси кількість мінералів, ферментів, амінокислот та вітамінів є вищою, ніж у сортів зібраних з нектару. Загальна концентрація мінеральних речовин у квітковому меді досить низька і варіює від 0,1 до 0,2 %, у падевому меді вона може перевищувати 1 %.

Мета. Порівняльна характеристика фізико-хімічних показників якості падевих медів (суміші з квітковими медами) та чистих квіткових медів.

Матеріал і методи. Досліджено 32 зразки падевого меду та 57 зразків меду різного ботанічного походження, збору врожаю 2024 року. Відбір проб меду, аналіз органолептичних та фізико-хімічних показників проводили у відповідності до вимог ДСТУ 4497:2005 «Мед натуральний. Технічні умови».

Результати та висновки. В результаті проведених досліджень середні показники масової частки води для падевих медів коливались від 17,02±1,00 % для травневого меду до 18,5±0,19 для меду з липи. Що стосується квіткових медів, то середній показник масовою частки води коливався від 17,7±1,2% для травневого меду, а самий високий 18,8±0,2% для меду з гречки.

Показники діастазного числа для падевих медів коливались від 24,3±6,4 од. Готе для травневого меду до 40,5±0,6 од. Готе для меду з гречки. А показник діастазного числа